

Архітэктура народнага рамантызму на Лідчыне

(Заканчэнне. Пачатак у папярэднім нумары.)

В 1923–24 гг. на вайсковых лідскіх могілках каля сучаснага Паўночнага гарадка, была пабудавана вельмі прыгожая драўляная капліца ў новазакапанскім стылі. У капліцу на набажэнствы, якія праводзіў капелан 77 палка ксёндз Шабельскі, прыходзілі не толькі польскія вайскоўцы але і жыхары бліжніх раёнаў горада. Праіснавала капліца не доўга, яна прыйшла ў заняпад і была разбурана разам з вайсковымі могілкамі пасля Другой Сусветнай вайны. На жаль,

Аналагічны лідскаму, дом старасты ў Слоніме

доктара валодала аўтамабілем “Фіят” – Л. Л.), каля дома быў сад – гарод ... Не ведаю, у якім годзе паўстаў дом, але памятаю, што ў 1935 г. мы ўжо жылі ў ім, і бацька займаў пасаду павятовага лекара... Як выглядаў той мураваны дом пры вуліцы 11 лістапада? Дом стаяў на невялікім прыгорку і меў два ўваходы. Перад дваймі уваходнымі дзвярамі было некалькі прыступак, адны дзверы вялі ў чатыры жылыя пакоі з кухняй і ваннай пакоем, другія дзверы вялі ў маленькі калідорчык, з якога быў уваход у лекарскую пачкальную а з пачкальні – у кабінет лекара, дзе

Каплічка на заходняй ускраіне в. Мохавічы (Лідскі р-н)

Драўляная капліца на лідскіх вайсковых могілках у 1938 г. (знішчана пасля вайны, фота з архіва А. Колышкі)

Капліца ў Цвермах Лідскага р-на (знішчана ў 1960 г.)

зараз вул. 7-га Лістапада). Дом мае выразныя рысы новазакапанскага стылю – малыя пакойчыкі на паддашшы і высокі “ламаны” мансардны дах з выгнутымі кроквямі. Дачка лекара Стасевіча – прафесар Ірэна Стасевіч-Ясюкова (1929–2011) пісала пра радзінны дом: “Бацькі вырашылі пабудаваць

працаваў мой бацька... практычна ў працаваўцы дзень з кароткім перапынкам на абед і гадзінным адпачынкам”.

Пабудовы новазаканскага стылю ў міжваенны час з’явіліся і па ўсёй гістарычнай Лідчыне.

Цудоўны прыклад драўлянай пабудовы ў новазакапанскім стылі – дом Вадэйкаў у Галавічполі. Пабудаваны ў 1920-х гадах, зараз выконвае ролю каталіцкай капліцы, што дае надзею на захаванне гэтай “пырліны” амаль чысцюткага новазакапанскага стылю.

Прыгожай бажніцай ў новазакапанскім стылі была капліца ў Цвермах, пабудаваная да 1935 г. па праекце лідскага павятовага архітэктара Вацлава Гаўліка. Капліца была пабудавана з дрэва (12х8,7 м). Мела вальмавы дах з выгнутымі ідалёка выступаючымі за асноўны аб’ём кроквямі, выявы сонца на ўсіх трох франтонах, з невялікімі люкарнамі і адкрытым ганкам з навесам. Праект капліцы ў Цвермах вельмі нагадвае праект дома Стэфана Жаромскага ў Наленчаве, пабудаваны Янам Кошы-

Плябанія ў Беньянох (фота А. Колышкі)

цам у 1905 г. (Ян Кошыц Віткевіч (1882–1958) – адзін з заснавальнікаў закапанскага стылю, плямяннік Станіслава Віткевіча). Капліца, якая славілася сваім цудатворным крыжам з фігуркай Хрыста, была знішчана ў 1960-ым годзе.

Каплічка на заходняй ускраіне в. Мохавічы пабудавана ў 1930-х гадах. Мае 2-х схільны дах з выгнутымі кроквямі з 4-граннай шатровай сігнатуркай. На трохвугольным франтоне маецца салярны знак, гарызантальны ашалаваны бакавыя сцены прарэзаны паўкруглымі люкарнамі. Сяло Мохавічы ў 1609 г. запісаў за белагрудскім касцёлам Ян Завіша. Да 1892 г. у Мохавічах знаходзілася плябанія пробашча белагрудскага касцёла, а за 70 крокаў ад плябаніі была прыватная капліца. У 1930 г. замест струхлелай старой капліцы пабудавалі сучасную.

Таксама на гістарыч-

най Лідчыне, з “закапанскай” архітэктуры да нашага часу засталіся плябанія ў Беньянох і леснічоўка ў Радуні.

Менавіта на падмурках закапанскага стылю засноўваў нацыянальны “беларускі стыль” у архітэктуры беларускі архітэктар Лявон Вітан-Дубейкаўскі (пра “беларускі стыль” у архітэктуры гл. артыкул Сяргея Харэўскага “Беларускі стыль у будаўніцтве 1921-1939 гг.” Беларускае Гістарычнае Зборнік № 18).

Цікавы факт – у Закапанне ў “Народнай Польшчы” пасля Другой Сусветнай вайны атрымаў далейшае развіццё новазакапанскі стыль ужо як адгалінаванне сацэрэалізму, і ўзоры гэтага стылю сёння вельмі высока шануюцца. Мясцовыя архітэктары своеасабліва падышлі да ідэі, і можна сказаць, што гэта, мусіць, адзіны ў гісторыі выпадак, калі сацэрэалізм прынёс дзёўны творчы плён.

інфармацыі пра яе не шмат.

У 1920-х гадах у Заходняй Беларусі пачалі будаваць калоніі дамоў для польскіх урадоўцаў. Для будаўніцтва “калоній ўжанднічай” у Лідзе быў куплены пляц на так званым “выгане”, у той час за гарадам. Праглядаючы праекты дамоў калоній урадоўцаў, нельга не заўважыць, што значная частка дамоў павінна быць пабудавана ў новазакапанскім стылі з элементамі гэтага стылю. У Лідзе ў новазакапанскім стылі быў пабудаваны дом лідскага старасты, аўтар праекту – інжынер Ежы Бэйл (Jerzy Beil). Моцна перабудаваны, гэты дом сёння з’яўляецца гарадскім ЗАГСам. Па гэтым жа праекту павінны былі будавацца дамы для стараст ў Баранавічах, Драгічыне, Глыбокім, Нясвіжы, Наваградку, Слоніме, Стоўбцах, Валожыне, і аўтару вядома, што як міні-

Дом павятовага лекара Вітольда Стасевіча ў Лідзе (захаваны, фота А. Колышкі)

мум у Валожыне і Глыбокім гэтыя дамы захаваліся і не былі перабудаваны да непазнавальнасці, як у Лідзе.

Дом павятовага лекара Вітольда Стасевіча (1900–1975) быў пабудаваны да 1935 г. (вул. 11-га Лістапада, д. 4,

уласны дом прыстасаваны да іх патрэб. Акрамя жылых пакояў у доме павінен быў быць асобны лекарскі кабінет з пачкальнай, каля дома быў пабудаваны гараж (сям’я

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч

Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Юрась Бабіч, Вольга Іпатава, Юрась Каласоўскі, Ірына Марачкіна, Леакадзія Мілаш, Алесь Петрашкевіч, Аляксей Пяткевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алэг Трусаў.

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб рэгістрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі